

Філат Т. В., Сидора М. Ю., Запорожець О. С., Сербіненко Л. М.

Дніпровський державний медичний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ЛАТИНСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ В ОНЛАЙН- ТА ОФЛАЙН-ФОРМАТАХ

Війна в Україні та пандемія, яка їй передувала, спричинили перехід освітнього процесу на онлайн або змішану форму навчання. Останні чотири роки питання, пов'язані з онлайн-освітою, активно обговорюються в медійному просторі, в наукових колах. Спеціалісти різних галузей вивчають особливості, аналізують труднощі та проблеми, пропонують шляхи їх вирішення та удосконалення освітнього процесу. За цей час опубліковано багато робіт щодо недоліків та переваг офлайн- та онлайн-навчання. І хоча наукова й педагогічна спільнота робить усе можливе задля забезпечення якісної освіти, очевидним є погіршення рівня як загальноосвітньої підготовки, так і фахової, що в майбутньому спричинить зниження рівня професійної компетентності фахівців кожної галузі, зокрема й медичної.

Останнім часом науковці намагаються визначити причини «освітніх втрат в Україні, пов'язаних з повномасштабним вторгненням» [1], а також з'ясувати наслідки різкого падіння рівня володіння мовами серед молоді. Серед найвагоміших причин виділяють такі:

- 1) вплив на навчання у школах та вищих навчальних закладах епідемії COVID-19;
- 2) неможливість здійснювати навчання повною мірою через російську агресію;
- 3) невмотивованість молоді до вивчення мови;
- 4) незадоволеність навчальним процесом, який здається «непрактичним та дуже нудним» [2].

Невмотивованість при вивченні будь-якої мови – важливий чинник несприйняття інформації та небажання оволодіти знаннями, які намагається

передати учню (студенту) педагог. Але якщо цей чинник не новий у вітчизняній педагогіці, то роки вимушеного онлайн-навчання (COVID-19 та війна з росією) сформували й інші труднощі вітчизняного освітнього процесу, які безпосередньо впливають на навчання, а саме: некомунікабельність учнів та студентів, замкненість, відсутність емпатії, небажання та невміння зосередитись на навчальному матеріалі. Частково ці негативні складові вже розглядаються в медійному просторі, хоча ґрунтовних наукових досліджень ще немає.

За справедливим твердженням Н. Корольової та О. Лимаренко, «розроблення та реалізація моделей дистанційного навчання... потребує особливої уваги з боку науковців» [3]. Дослідницям вдалося зробити фундаментальний аналіз дистанційної освіти в Україні, наголошуючи на її перевагах (інтерактивність, гнучкість та мобільність, індивідуалізація, економічність, модульність, технологічність, рівність для всіх учасників освітнього процесу, нова роль викладача, позитивний вплив на студента, масовість, самостійна діяльність студентів, широке застосування освітніх ресурсів інтернету, інформаційна забезпеченість, паралельність, комунікативна взаємодія між учасниками освітнього процесу, персоналізація, забезпечення зворотного зв'язку, використання цифрових інструментів оцінювання, нерегламентованість, всеосяжність, інтернаціональність [3]). При всій глибині та професійності зробленого аналізу виникає запитання: чому при такій кількості переваг та позитивних рис дистанційного навчання рівень освіти, за ствердженням науковців, знижується, середнім школам не вистачає вчителів з базових предметів (українська та англійська мови, математика тощо), викладач середньої школи часто не відповідає критеріям, які пропонуються для представника цієї професії? Частково на ці питання можна відповісти, посилаючись на світові тенденції: успішна Америка оголосила про зниження вимог до викладача середньої школи та бажання у будь-який спосіб заповнити вакантні посади в середніх та вищих школах [4].

Незважаючи на надзвичайно складні умови здійснення навчального процесу в сьогоденних реаліях, в Україні відбувається процес реформування освітньої галузі, однією з цілей якого є формування профільної середньої освіти, яка передбачає «розвиток особистості здобувачів освіти, формування компетентностей, необхідних для їхньої стійкості, самостійності, відповідальності, комунікації та взаємодії з іншими, соціалізації та громадянської активності, підприємливості, свідомого вибору подальшого життєвого шляху, ціложиттєвої освіти, трудової діяльності та самореалізації, виховання шанобливого ставлення до національних та культурних цінностей українського народу на засадах патріотизму та усвідомлення власної ідентичності, родини, суспільства, довкілля, природи з позицій наукового світогляду та принципів сталого розвитку» [5]. Це дозволить закладам вищої освіти надавати послуги особам, свідомим свого вибору, які одержали в старшій школі знання та навички з вибраного напрямку діяльності.

Професійна підготовка майбутнього лікаря – це багатоступенева розгалужена структура, яка передбачає вивчення ряду наук та набуття навичок, серед яких важливими є мовні та мовленнєві як інструмент здобуття та засвоєння професійних знань. Мовні професійні компетентності формуються під час вивчення навчальних дисциплін «Латинська мова», «Українська мова за професійним спрямуванням» та удосконалюються в процесі навчання та професійної діяльності. Професійна мова, яка є функціональним різновидом сучасної української літературної мови, вирізняється рядом особливостей – морфологічних, лексичних, синтаксичних, зумовлених специфікою професійної діяльності, метою, завданнями та потребами. Водночас вона функціонує за загальноприйнятими мовними нормами, тому для її опанування необхідною умовою є знання літературної мови, яке формується під час навчання в загальноосвітніх закладах. Якість вивчення професійної мови залежить, передусім, від рівня загальної мовної компетентності, з яким здобувачі вищої освіти розпочинають навчання у вищій школі. Тож формування у майбутнього фахівця професійної мовної

компетенції прямо й безпосередньо пов'язано з рівнем викладання мови в закладах середньої освіти. Актуальним є вивчення питання якості мовної підготовки в закладах середньої освіти залежно від форми навчання, переваги та недоліки цих форм.

Серед студентів I курсу Дніпровського державного медичного університету було проведено опитування, однією з цілей якого було визначити рівень викладання мов у закладах середньої освіти порівняно офлайн- та онлайн-форматів. Опитаним запропонували оцінити якість викладання мов у тих закладах, де вони здобувати середню освіту (ліцей, коледж, спеціалізована школа, загальноосвітня школа). Студенти I курсу, які почали навчатись у 2023 році, мають трирічний досвід онлайн-освіти або комбінованої форми, що дозволяє їм достатньо об'єктивно оцінити та порівняти ці дві форми.

За результатами проведеного опитування виявлено, що переважна більшість осіб вступили до ДДМУ, одержавши середню освіту в спеціалізованих закладах (ліцей, коледж, спеціалізована школа), тобто мають профільну середню освіту. Це свідчить про свідомий та зважений вибір ВНЗ, високий рівень зацікавленості, вмотивованість та цілеспрямованість їхньої навчальної діяльності. Разом з тим, незалежно від закладу середньої освіти, опитані оцінили рівень навчання мови у форматі онлайн достатньо низько порівняно з офлайн, що потребує подальшого аналізу недоліків та роботи щодо удосконалення цієї форми навчання. Складність та багатоаспектність цієї проблеми треба чітко розуміти, щоб не припустити подальшої руйнації системи української освіти. Підтасовка даних та приховування справжнього стану освітнього процесу можуть негативно вплинути на якість освіти та її реформування. І хоча дистанційна освіта «дозволяє студентам здобувати освіту з будь-якого місця, де є доступ до Інтернету, ... дистанційний формат навчання є вимогою безпеки для студентів та викладачів» [6, с. 61], твердження про те, що «дистанційне навчання суттєво не вплинуло на якість освітніх послуг» [6, с. 62], на нашу думку, не відповідає реальності. Незважаючи на певні, досить вагомні, «плюси» онлайн-навчання, не треба

забувати про те, що воно вимагає високої самодисципліни студента, наявності базової підготовки з предмета, який вивчається, та кваліфікованого викладача-куратора, який в умовах дистанційного навчання може не тільки прочитати лекцію (що, на наш погляд, професіоналу зробити легше, ніж керувати іншими видами навчальних робіт), а й впровадити в дистанційний навчальний процес всі види інтерактивного навчання. Професор Рой Еллісон справедливо вважає: «Те, що ми бачимо під час пандемії, – це не нова модель освіти. Це просто запасний варіант, поки не можна відновити модель освіти, що існувала раніше», наголошуючи на тому, що «очне навчання» є «золотим стандартом» [7].

Серед іншого, студенти відзначали недостатність часу для практичного відпрацювання мовних навичок під час онлайн-занять, що підтверджує думку про те, що вивчення мов має відбуватись на заняттях в аудиторії, з постійною участю викладача, контролем рівня засвоєння знань та достатнім відпрацюванням практичних мовних навичок.

Рівень вмотивованості студентів до навчання, зокрема й до вивчення професійної мови, має різний ступінь залежно від терміну навчання. Результати дослідження А. А. Растворова й І. О. Растворова, які проаналізували рівень сформованості вмотивованості в студентів-медиків, показали, що «у студентів у процесі навчання спостерігається загальна тенденція до зменшення низького рівня сформованості мотиваційного компонента, деякого прогресивного зростання середнього рівня та суттєвого збільшення високого рівня вмотивованості залежно від терміну навчання, набуття чи наявності досвіду практичної роботи в медицині» [8].

Автори визначили, що рівень вмотивованості студентів 4 курсу значно вище порівняно зі здобувачами 2 курсу. Оскільки професійна медична мова вивчається на I курсі, коли цей рівень досить низький, вмотивованість студента до її вивчення залежить від уміння викладача вищої школи пояснити важливість та необхідність її опанування, адже часто можна побачити щире здивування й нерозуміння здобувачів, які склали ЗНО й не уявляють, що саме

вони будуть вивчати на заняттях з української мови за професійним спрямуванням.

Варто зазначити, що випускники профільних медичних ліцеїв, коледжів мають вищий рівень вмотивованості та готовності до продовження профільної освіти, що пов'язано саме з професійним спрямуванням навчальних програм та наповненням дисциплін, які вивчаються в цих закладах. В Україні функціонує низка таких навчальних закладів, у яких, як зазначають Г. М. Строганова та І. А. Сухарева, «у межах допрофесійної підготовки фахівців на уроках української мови доцільно формувати термінологічну компетентність учнів на основі засвоєння лексичного мінімуму з медицини, який варто поступово розширювати. Є різні шляхи досягнення поставленої мети, вибір яких залежить від дидактичних завдань та рівня педагогічної креативності вчителя. Особливістю навчання медичних термінів і понять на уроках української мови є постійна реалізація міжпредметних зв'язків та часткове медичне наповнення навчальної дисципліни за характером використовуваного мовного матеріалу» [9]. Це дає можливість закладати фундамент для подальшого вивчення професійної мови, але, як свідчать результати опитування, рівень онлайн-занять у таких закладах також недостатньо високий, тож така форма навчання потребує подальшого аналізу та удосконалення.

Вивчення мов у режимі онлайн не дозволяє ефективно досягти того рівня володіння мовою, який потрібен для подальшого опанування професійними знаннями й навичками. Для формування професійної мовленнєвої компетенції необхідні, у першу чергу, базові знання літературної мови, які отримують у загальноосвітніх закладах. Отже, удосконалення навчання мови має здійснюватись комплексно, на основі взаємозв'язку середня школа – вища школа, з урахуванням професійного напрямку, потреб учасників навчального процесу, вимог до рівня підготовки абітурієнтів.

Проблеми онлайн-освіти, які чинять значний вплив як на формування навичок навчання, так і на рівень знань та умінь, потребують подальшого

аналізу та визначення шляхів їх вирішення, з урахуванням як навчально-методичної, організаційної, так і психологічної складової.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Дяків В. Тільки мотивація дитини до здобуття освіти має справжнє значення – як і усвідомлення своєї відповідальності за результати навчання : про дослідження ДСЯО. URL: <https://nus.org.ua/view/tilky-motyvatsiya-dytyny-do-zdobuttya-osvity-maye-spravzhnye-znachennya-yak-i-usvidomlennya-svoyeyi-vidpovidalnosti-za-rezultaty-navchannya-pro-doslidzhennya-dsyao/> (дата звернення: 28.02.2024).
2. Young People’s English Language Skills Decreasing. *Voice of America* : веб-сайт. URL: <https://learningenglish.voanews.com/a/young-people-s-english-language-skills-decreasing/7427897.html> (дата звернення: 28.02.2024).
3. Корольова Н. Л., Лимаренко О. А. Розроблення та реалізація моделей дистанційного навчання для підготовки фахівців лінгвістів: інновації та виклики. *Академічні візії* : веб-сайт. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/464> (дата звернення: 28.02.2024).
4. Facing Shortages, US States Lower Teachers’ Requirements. *Voice of America* : веб-сайт. URL: <https://learningenglish.voanews.com/a/facing-shortages-us-states-lower-teachers-requirements/6715180.html> (дата звернення: 28.02.2024).
5. Проєкт Державного стандарту профільної середньої освіти. *Міністерство освіти і науки України* : веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2023/10/30/НО-royekt.Derzhstandartu.profilnoyi.serednoyi.osvity-30.10.2023.pdf> (дата звернення: 28.02.2024).
6. Дистанційне навчання під час дії воєнного стану: кейс Бердянського державного педагогічного університету. *Проблеми і перспективи розвитку онлайн-освіти* : монографія / за заг. ред. Т. А. Васильєвої, С. І. Котенка. Суми : Сумський державний університет, 2023. С. 1–74.

7. Смірнова Ольга. «Несправжня освіта». Як пандемія викрила проблеми онлайн-навчання. *BBC NEWS Україна* : веб-сайт. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-54039740> (дата звернення: 28.02.2024).
8. Растворов А. А., Растворов І. А. Вмотивованість як чинник формування професійної спрямованості у студентів медичного ВНЗ. *Медична освіта*. 2018. Вип 4. С. 161–165. URL: <https://doi.org/10.11603/me.2414-5998.2018.4.93872018> (дата звернення: 28.02.2024).
9. Строганова Г. М., Сухарєва І. А. Навчання медичної термінології на уроках української мови в 10–11 класах гімназій та ліцеїв медичного спрямування. *Термінологічний вісник*. 2015. Вип. 3 (1). URL: [https://iul-nasu.org.ua/pdf/termvisnik/terv_2015_3\(1\)_23.pdf](https://iul-nasu.org.ua/pdf/termvisnik/terv_2015_3(1)_23.pdf) (дата звернення: 28.02.2024).